

Загальні ознаки таких злочинців включають: обіймання посад з високим рівнем відповідальності, прагнення отримати матеріальні блага, відмову визнавати свою провину.

Мотивами втручання найчастіше є корисливі інтереси, спрямовані на задоволення особистих матеріальних потреб. Водночас мотиви не є обов'язковим елементом суб'єктивної сторони складу цих кримінальних правопорушень, проте можуть враховуватися при індивідуалізації покарання.

Основними цілями втручання є:

1. Схилення потерпілого до прийняття неправомірного рішення для: а) отримання матеріальних благ (38%); б) уникнення юридичної відповідальності (30%).
2. Дискредитація представника державного органу або завдання йому моральних страждань (9%).
3. Почуття жалю до особи, яка намагається уникнути відповідальності (12%).
4. Приховування іншого злочину (7%).
5. Задоволення власних егоїстичних мотивів (3%).
6. Інші мотиви (1%).

Отже, здебільшого до втручання в діяльність представників органів державної влади вдаються представники чоловічої статі (92%), котрі мають громадянство України (99%), середню-спеціальну (43%) та вищу освіту (39%). Кримінальні правопорушення досліджуваного нами виду, вчиняються ними переважно одноосібно (94%) і вони здебільшого у минулому не мали досвіду притягнення до кримінальної відповідальності (77%), проте мали досвід роботи в органах державної влади. Окрему групу серед осіб, які втручаються у діяльність представників органів державної влади, складають службові особи, котрі скоюють подібне втручання ще і з використанням свого службового становища. Розроблення проблематики криміналістичного забезпечення розслідування втручання в діяльність представників правоохоронних органів наразі є актуальним завданням, тому вимагає подальших ґрунтованих досліджень.

1. Матишевський П. С. Кримінальне право України. Загальна частина: [під-ручник]. Київ: Юрінком Інтер, 2000. 272 с.

2. Салтєвський М. В. Навчально-довідковий посібник з криміналістики. Київ : ВПОЛ, 1994. 180 с.

3. Чаплинська Ю. А. Особа злочинця як елемент криміналістичної характеристики злочинів. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2019. № 6. С. 181-184.

4. Вирок Ковпаківського районного суду м. Суми від 10.04.2017, у справі № 592/12150/15-к. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/65888001> (дата звернення: 19.02.2025).

**Людмила
СЛЮСАР**
суддя
Індустріального
районного суду
м. Дніпропетровська
(м. Дніпро, Україна)

**Вікторія
РОГАЛЬСЬКА**
професор кафедри
кримінального
процесу
Дніпровського
державного
університету
внутрішніх справ
(м. Дніпро, Україна),
кандидат
юридичних наук,
доцент

<https://orcid.org/0009-0006-5162-5336>

<https://orcid.org/0000-0002-6265-0469>

ДИСКУСІЙНІ ПИТАННЯ ЩОДО ЗАКРИТТЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ГЕНДЕРНО ЗУМОВЛЕНИМ НАСИЛЬСТВОМ

Громадяни України мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Відповідно до ч. 1 ст. 24 Конституції України не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або

іншими ознаками. Окрема норма в Конституції України спрямована на забезпечення рівності прав жінки і чоловіка (ч. 2 ст. 24).

Як свідчить практика, окремі різновиди правопорушень і злочинів мають гендерну зумовленість – їх жертвами в переважній більшості випадків є жінки. Йдеться про домашнє насильство, зґвалтування, торгівлю людьми тощо.

Злочином, пов'язаним із домашнім насильством, треба вважати будь-яке кримінальне правопорушення, обставини вчинення якого свідчать про наявність у діянні хоча б одного з елементів (ознак), вказаних у ст. 1 Закону України № 2229-VIII «Про запобігання та протидію домашньому насильству», незалежно від того, чи вказано їх в інкримінованій статті (частині статті) КК як ознаки основного або кваліфікованого складу злочину.

Відповідно до ч. 4 ст. 26 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) кримінальне провадження у формі приватного обвинувачення розпочинається лише на підставі заяви потерпілого. Відмова потерпілого або його представника від обвинувачення є згідно з п. 7 ч. 1 ст. 284 КПК України безумовною підставою для закриття кримінального провадження, крім кримінальних проваджень щодо кримінальних правопорушень, пов'язаних з домашнім насильством.

Аналіз статистичних звітів правоохоронних органів свідчить про те, що більшість зареєстрованих в Єдиному реєстрі досудових розслідувань кримінальних проваджень закривається на підставі п. 2 ч. 1 ст. 284 КПК України, лівову частку серед яких становлять кримінальні провадження щодо вчинених кримінальних правопорушень, передбачених ст. 125 КК України (умисне легке тілесне ушкодження), які також віднесені до справ приватного обвинувачення, але можуть бути закриті на відміну від домашнього насильства за п. 7 ч. 1 ст. 284 КПК України. Однак треба зауважити, що такі кримінальні правопорушення можуть також бути пов'язані з гендерно зумовленим насильством, зокрема домашнім насильством.

Ознайомлення з матеріалами вищезазначених закритих кримінальних проваджень дало підстави зробити висновок щодо масового та систематичного порушення законної процедури закінчення досудового розслідування у формі закриття кримінальних проваджень по цих кримінальних правопорушеннях, а саме: відсутність в матеріалах кримінального провадження рішення дізнавача, слідчого про звернення до експерта для проведення експертизи щодо встановлення тяжкості та характеру тілесних ушкоджень; ухвалення рішення щодо закриття кримінального провадження у разі отримання від потерпілого заяви про його відмову від подальшого обвинувачення в кримінальному провадженні слідчим чи дізнавачем на підставі п. 2 ч. 1 ст. 284 КПК України, а не прокурором на підставі п. 7 ч. 1 ст. 284 КПК України.

Усі вказані дії або бездіяльність слідчого та дізнавача не відповідають вимогам КПК України та свідчать про відсутність належного відомчого контролю та прокурорського нагляду, оскільки:

– відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 477 КПК України кримінальне правопорушення, передбачене ст. 125 України, належить до кримінальних проваджень у формі приватного обвинувачення і згідно з п. 7 ч. 1 ст. 284 КПК України може бути закритим на підставі заяви потерпілого про його відмову від подальшого обвинувачення. Як вже зазначалося, відповідно до ч. 4 ст. 26 КПК України, відмова потерпілого від обвинувачення в кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення є безумовною підставою для його закриття, тобто у разі отримання такої відмови від потерпілого або від його представника під час проведення досудового розслідування кримінальне провадження в обов'язковому порядку закривається постановою прокурора на підставі п. 7 ч. 1 ст. 284 КПК України. Іншого процесуального порядку закриття кримінального провадження законодавець не передбачив. Отже, ухвалення слідчим чи дізнавачем рішення щодо закриття кримінального провадження на підставі п. 2 ч. 1 ст. 284 КПК України після отримання від потерпілого заяви про його відмову від подальшого обвинувачення є грубим порушенням вимог кримінального процесуального законодавства України та в разі винесення відповідної постанови керівник органу досудового розслідування чи керівник дізнання в межах здійснення відомчого контролю, відповідно до п. 4 ч. 1 ст. 39 КПК України, повинен вжити заходів щодо усунення допущених слідчим порушень вимог законодавства, а прокурор повинен згідно із п. 7 ч. 2 ст. 36 КПК України скасувати таку постанову як незаконну;

– відсутність у матеріалах кримінального провадження рішення слідчого чи дізнавача про звернення до експерта для проведення експертизи є порушенням вимог ст. 242 КПК України, яка зобов'язує слідчого чи дізнавача звернутися до експерта для проведення експертизи щодо

встановлення тяжкості та характеру тілесних ушкоджень (п. 2 ч. 2 ст. 242 КПК України). Небажання у потерпілого залучатися для проведення медичної експертизи не знімає зі слідчого чи дізнавача цього обов'язку і в жодному разі не є підставою для закриття кримінального провадження. Для вирішення питання про залучення потерпілого для експертизи законодавець передбачив можливість здійснення цієї процесуальної дії у примусовому порядку на підставі ухвали слідчого судді (ч. 3 ст. 242 КПК України). Звісно, що звернення до слідчого судді для примусового залучення потерпілого до експертизи не повинно мати масовий характер, для цього слідчому чи дізнавачу необхідно додатково попереджати потерпілих про свій обов'язок проводити експертизу для встановлення тяжкості та характеру тілесних ушкоджень та про можливість їх залучення до її проведення у примусовому порядку.

У разі ж отримання слідчими суддями скарги на рішення слідчого, дізнавача про закриття кримінального провадження в порядку п. 3 ч. 1 ст. 303 КПК України у вищезазначених випадках треба постановляти ухвали про скасування таких рішень.

Євген ТИЩЕНКО

провідний науковий співробітник
Національної академії
Служби безпеки України
(м. Київ, Україна),
кандидат юридичних наук, доцент

**РОЗРОБКА МОЖЛИВИХ НОВИХ НАПРЯМІВ
ЕКСПЕРТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ
КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ
ПРОТИ ОСНОВ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ**

Суспільний розвиток розширює можливості використання спеціальних (експертних) знань як на стадії досудового розслідування так і в подальшому судовому провадженні. Удосконалення експертного забезпечення цих стадій кримінального судочинства, у тому числі за рахунок розробки й впровадження в практику нових експертних спеціальностей, є способом підвищення ефективності протидії злочинності.

Нині зацікавленими інстанціями започатковано розгляд питання щодо можливості запровадження нового виду судової експертизи, робоча назва якої попередньо сформульована як «Встановлення ознак загроз державній (національній) безпеці» і, відповідно, нової експертної спеціальності «Дослідження ознак загроз (завдання шкоди) національній безпеці» та розробки паспорту вказаної спеціальності.

Причиною цього є відгук на потреби слідчих, суттєво звантажених розслідуванням кримінальних правопорушень, передбачених Розділом І Особливої частини КК України. Так, за даними офіційного сайту Офісу Генерального прокурора, станом на 22.02.2025 р. зареєстровано 20941 злочинів проти основ національної безпеки України, у тому числі, 3067 посягань на територіальну цілісність і недоторканість України (ст. 110 КК України); 4044 випадки державної зради (ст. 111 КК України); 9418 фактів колабораційної діяльності (ст. 111¹ КК України); 1465 фактів пособництва державі-агресору (ст. 111² КК України); 377 прояв диверсії (ст. 113 КК України); 2570 інших складів злочинів проти основ національної безпеки України [3].

Зміст об'єктів кримінально-правового захисту «Основи національної безпеки України» перерахованих складів злочинів є багатограним, складним і визначається у диспозиціях відповідних статей КК України та в інших законодавчих і підзаконних актах термінами «конституційний лад», «державна влада», «територіальна цілісність», «суверенітет», «недоторканість», «обороздатність», «національна безпека», «державна безпека», «економічна безпека», «інформаційна безпека», «національні інтереси», «підривна діяльність», «загрози й ризики національній і державній безпеці», «шкода національній (державній) безпеці» та інші, значна частина яких не має нормативно-правового тлумачення і неоднозначно описуються різними науками.

У певних випадках, обумовлених специфікою змісту цих численних об'єктів злочинних посягань, а також правовою позицією сторони захисту, для прийняття обґрунтованих процесуальних рішень не завжди вистачає (з точки зору достатності та